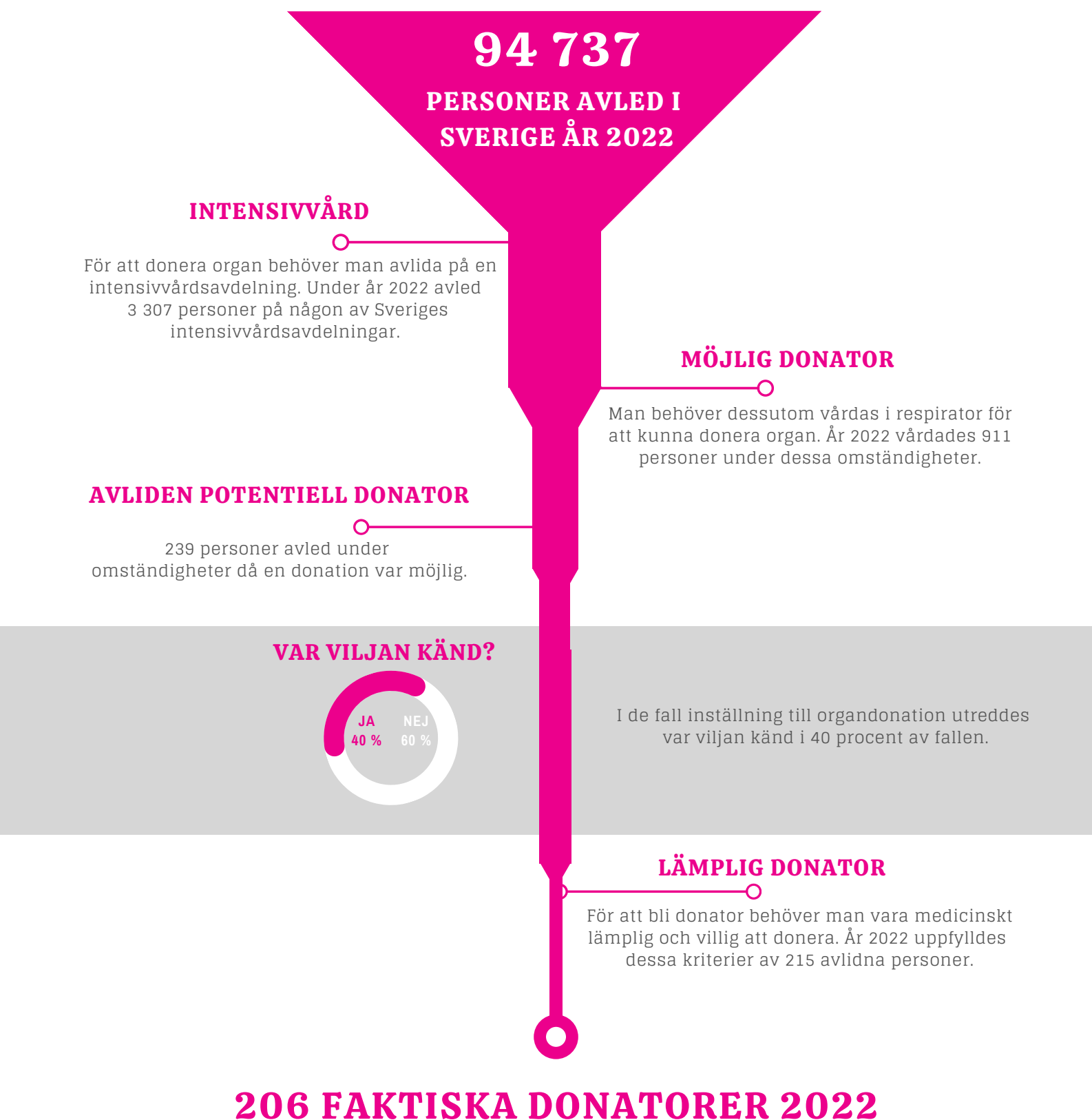

April 2023

Organdonation

En rapport om
regionala förutsättningar.

Varför kan så få donera organ?

Inledning

I Sverige avlider varje år närmare 90 000 personer, men endast en bråkdel av dessa har möjlighet att donera organ efter döden. Under 2022 kunde 206 personer donera organ efter sin död. Detta är det högsta antalet donatorer hittills, men antalet donatorer hade kunnat vara högre om sjukvården hade rätt förutsättningar.

Organdonation är en komplex fråga, och det är många faktorer som samverkar. För att lösa bristen på organ i Sverige, behövs en kombination av förändringar och förbättringar inom flera områden. En av de viktigaste förändringarna inom organdonation har varit en ny lagstiftning. Sedan 1 juli 2022 finns nu en sådan på plats. Trots detta krävs fortsatt donationsfrämjande arbete för att vi i Sverige ska bli bättre på att respektera den höga donationsviljan som finns bland befolkningen.

I intensivvårdens uppdrag ingår det att uppmärksamma potentiella organdonatorer

På vissa orter kan det gå flera år mellan en fullgången donationsprocess. Det gör att det är viktigt att ha utbildade medarbetare och stödjande funktioner med specialistkunskap inom området. Verksamhetschefen har ett ansvar att se till att verksamheten är organiserad så att alla potentiella donatorer kan identifieras och att donationsprocessen fungerar i alla led. Verksamhetschefen ansvarar också för att donationsansvarig läkare (DAL) och donationsansvarig sjuksköterska (DAS) finns på sjukhus där intensivvård bedrivs och att dessa får både tid och resurser avsatt för uppdraget.

De regionala förutsättningarna är olika

Det finns fler anledningar till att vi har regionala skillnader. En av dessa är att organdonation inte alltid ses som en naturlig del av vården i livets slutskede. En annan anledning är den tidigare föråldrade lagstiftningen. Det innebär att donationsverksamheten till stor del varit beroende av eldsjälar och möjligheten att donera organ efter sin död varierar beroende på var i landet man avlidit. I förlängningen leder det

till att möjligheten till livräddande transplantationer är ojämlikt fördelad i landet.

Utbildning, tid, resurser och samordning.

I rapporten kan du ta del av hur DAL och DAS i Sveriges sex sjukvårdsregioner sammanfattar donationsåret 2022 samt beskriver vilka fokusområden regionen kommer att ha framöver. Samtliga regioner beskriver vikten av avsatt tid och resurser för att arbeta donationsfrämjande. Personalbrist och platsbrist inom intensivvården är också delar som är avgörande för vilka möjligheter sjukvården har att uppmärksamma potentiella donatorer. Kontinuerlig utbildning av personal både på intensivvården och inom närliggande verksamheter är avgörande för kunskapsspridning och kompetens. Inom sjukvården är det viktigt att skapa en organisation där organdonation ses som en naturlig arbetsuppgift inom intensivvården, och för det krävs resurser, tid och samordning.

Stort tack till dig som arbetar med organdonation, DU är den viktigaste resursen för fortsatt donationsfrämjande arbete för att fler som vill donera ska få möjlighet till det.

Tack till dig som, precis som MOD, vill förändra och förbättra förutsättningarna för organdonation i Sverige. Utan ER, inga framsteg.

**Micaela Hamrin - Verksamhetschef
MOD - Mer Organdonation**

Innehåll

Hur man organiserar det donationsfrämjande arbetet skiljer sig till viss del beroende på vilken region man arbetar i. Även om vi i landet ska sträva efter nationell likriktning som leder till en mer jämlik vård är vissa skillnader en logisk följd av att man behöver anpassa hur man bedriver det donationsfrämjande arbetet till de regionala förutsättningarna. Det som fungerar i en region behöver inte nödvändigtvis fungera lika bra i en annan.

Regionalt Donationscentrum Stortockholm och Gotland

Regionen lyfter behov av att förbättra och öka personaltillgången inom intensivvården och att ge DAL och DAS bättre förutsättningar för att utföra sitt arbete. Avsatt tid är en viktig parameter.

s. 5

Regionalt Donationscentrum Väst

I januari 2023 öppnade Regionalt Donationscentrum Väst, vilket är något regionen arbetat för länge. Det är ett stort steg mot en mer effektiv och välfungerande organisation.

s. 6

Region Södra

Konkret förändring som skulle stötta donationsarbetet är om sjukhusledningarna förhöll sig på samma sätt till en missad donator som andra vårdmissar inom sjukvården är en aspekt som södra regionen lyfter.

s. 7

Region Sydöstra

Sydöstra regionen har märkt att utbildningsinsatser som gjorts i samband med DCD-implementeringen har satt fokus på donation och kunskapen hos medarbetarna och chefer har ökat.

s. 8

Region Norra

Det finns svårighet i att avsätta tid för utbildning av alla personalkategorier på IVA och sjukhusen i stort, vilket skulle behövas i norra regionen.

s. 9

Region Mellansverige

Regionen har initierat ett utökat samarbete mellan IVA och neurologer/internmedicinare och vården av strokepatienter, vilket regionen kommer fortsätta med.

s. 10

Pediatrik organdonation

Då organdonation från barn är mycket sällsynt är det viktigt med personal utbildad inom organdonation som har både avsatt tid och skriftlig uppdrag.

s. 11

Uppdatering från Nationellt Donationscentrum

Under 2023 fortsätter Socialstyrelsen att utveckla samverkan med vårdgivare och profession inom hälso- och sjukvården samt med professions- och patientföreningar.

s. 12

Två donationsmetoder i Sverige

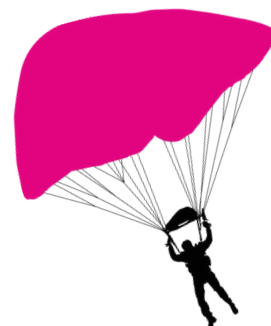
Införandet av DCD som donationsmetod har varit viktigt för att vi i Sverige ska bli bättre på att respektera ett ja till organdonation.

s. 13

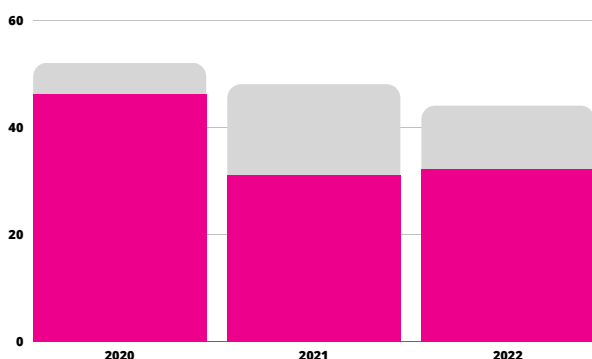
Vikten av skriftligt uppdrag, avsatt tid och kompetens för uppdraget

Den donationsansvariga personalen står för att utveckla och förbättra donationsverksamheten samt sprida vidare kompetens och kunskap om organdonation till sina kollegor.

s. 14

Under 2022 hade region Stockholm Gotland marginellt färre donatorer, 44 donatorer, jämfört med 2021 års 48 donatorer. Det regionen kan se är att transplantationskoordinatorerna blir kontaktade av intensivvården i stor utsträckning, vilket indikerar att intensivvården uppmärksammar möjliga donatorer i hög grad. Under 2022 har polisen sagt nej till organdonation vid ett flertal tillfällen och det har varit många fall med medicinska kontraindikationer, som har omöjliggjort donation.

Regionen försöker nu analysera och förstå varför det ser ut som det gör. En av de utmaningarna som finns inom regionen är personalbrist som resulterar i bland annat vårdplatsbrist och påverkad operationsresurs.

"Fokus att slutföra implementeringen av DCD i region Stockholm."

De kommande åren kommer regionen bland annat att arbeta med att slutföra implementeringen av DCD, med förhoppning om att de sista intensivvårdsavdelningarna genomgår utbildning under hösten 2023. Vidare finns det efter pandemin ett behov av utbildningsinsatser både nationellt och regionalt. Lokala utbildningsinsatser planeras såsom en vårdledarutbildning, utbildning för kontaktpersoner på operation och anestesi liksom en SK-kurs, "Donation av organ och vävnader inom intensivvården". Regionen kommer också fokusera på flera forskningsområden som bland annat syftar till att bättre förstå den sjunkande donationsfrekvensen. Det finns även behov av att öka personaltillgången inom intensivvården

och att ge DAL och DAS bättre förutsättningar för att utföra sitt arbete, avsatt tid är en viktig faktor inom den aspekten.

"Kvalitetssäkra och följa DCD-processen på samma vis som DBD-processen."

Regionen skulle gärna se en uppdatering av SIR, så att det går att kvalitetssäkra och följa DCD-processen på samma vis som DBD-processen. Det är viktigt för att förbättra donationsarbetet inom regionen. Under kommande år ser regionen också att det finns goda möjligheter till att utveckla och förbättra samarbete med religiösa och andliga ledare med fokus på informations- och kunskapsöverföring.

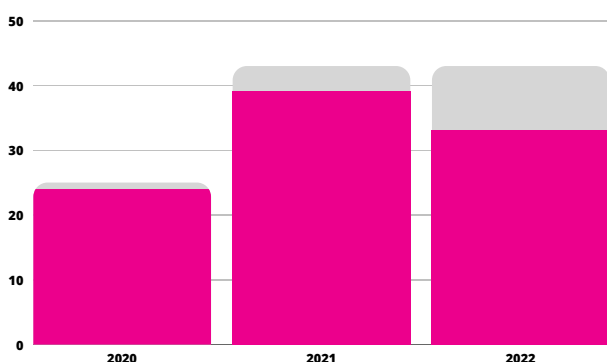
"Antalet DCD-donatorer upplevs i nivå med vad man kan förvänta sig."

Regionen fortsätter att bevaka fördelning av DBD- och DCD-donationer och under 2022 beskrivs att andelen DCD-donatorer upplevs i nivå utifrån vad man kan förvänta sig. Frågan om fördelningen mellan DCD- och DBD-donatorer är något som regionen vetenskapligt kommer följa och något som kontinuerligt kommer lyftas vid varje möte och utbildningstillfälle. Utifrån aktuella vårdtider för DCD och DBD kan man inte se att det skett konverteringar i någon större utsträckning, men frågan kommer utredas och löpande följas upp.

Karin Hildebrand
Regionalt Donationsansvarig läkare
Region Stockholm och Gotland

Johanna Elfman
Regionalt Donationsansvarig sjuksköterska
Region Stockholm och Gotland

Region Väst har i genomsnitt haft 34 donatorer de senaste fem åren. 2022 var det 33 personer som kunde donera organ som DBD-donatorer. Däremot har det tillkommit tio DCD donatorer, vilket är mycket positivt. Vid eftergranskning av de DCD-donatorer regionen haft har man inte sett att någon av dessa donatorer hade kunnat bli en DBD-donator.

"Avsatt tid och resurser är en viktig förutsättning."

En av regionens utmaningar är den höga personalomsättningen på intensivvården, framförallt när det gäller sjuksköterskor.

Platsbristen är också en utmaning. Organdonation är en mycket liten del av intensivvården och det behöver ständigt påminnas och utbildas om organdonation. För att kunna göra detta behövs avsatt tid och resurser för främst donationsansvariga läkare och sjuksköterskor.

"Alla inom intensivvården ska känna till att det finns hjälp och stöd att få!"

I januari 2023 öppnade Regionalt Donationscentrum Väst, vilket är något regionen arbetat för länge. Det är ett stort steg mot en mer effektiv och välfungerande organisering av donationsverksamheten inom regionen. Under 2023 och framåt kommer regionen fortsätta sitt viktiga arbete med fokus på bland annat att den nya DOSS-organisation (Donations-specialiserad sjuksköterska) ska få en naturlig plats i varje donationsprocess.

Alla inom intensivvården ska känna till att det finns hjälp och stöd att få, både av DOSS och av jourhavande läkare på Donationslinjen - de svarar när det ringer!

"Det är en långsiktig satsning på en robust donationsorganisation."

Inom region Väst har man fått ett stort stöd från såväl politiker som verksamheter i införandet av RDC Väst samt DOSS-organisationen. Det är regionen väldigt tacksam för. Det är en långsiktig satsning på en robust donationsorganisation som man hoppas leder till trygg personal, trygga närstående, effektiva donationsprocesser och förstås också fler donatorer.

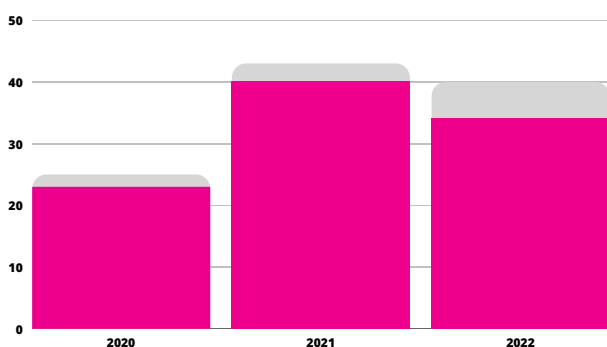
Pia Löwhagen Hendén
Regionalt Donationsansvarig läkare
Region Väst

Ingrid Sandgren
Regionalt Donationsansvarig sjuksköterska
Region Väst

Carina Ulin
Regionalt Donationsansvarig sjuksköterska
Region Väst

Sjukvårdsregion Södra

Södra regionen hade under 2022 en minskning av antalet DBD-donatorer. 2021 hade regionen 40 DBD-donatorer mot förra årets 34 stycken. Antalet DCD-donatorer fördubblades under 2022, från tre stycken 2021 till sex stycken 2022. Jämfört antalet donatorer över en treårsperiod är 2021 års 40 stycken donatorer en ökning med över 60%. Regionen menar att det är svårt att dra några stora slutsatser utifrån dessa siffror då slumpen har stor påverkan på antalet donatorer i regionerna.

DCD som donationsmetod har succesivt implementerats i regionen. Utav regionens nio sjukhus har nu sju implementerar DCD som donationsmetod. Ystad och Ljungby kommer inom kort etablera PM för förflyttning av DCD-patienter till närliggande sjukhus.

"Bättre kvalitetsindikatorer och högre krav."

De utmaningar som finns inom regionen beskrivs som ungefär samma som övriga regioner står inför. Södra regionen önskar arbete för att ta fram bättre kvalitetsindikatorer och högre krav på att detta ska fungera. Detta kommer ha stor påverkan för det donationsfrämjande arbetet.

Under 2023 kommer södra regionen lägga fokus på extern journalgranskning, där sjukhusen i Södra regionen kommer att granska varandra för att identifiera potentiella förbättringar.

En konkret förändring som regionen anser skulle stötta donationsarbetet är om sjukhusledningarna förhöll sig på samma sätt till en missad donator som andra vårdmissar inom sjukvården.

"Antalet DCD-donatorer kommer fortsätta att öka."

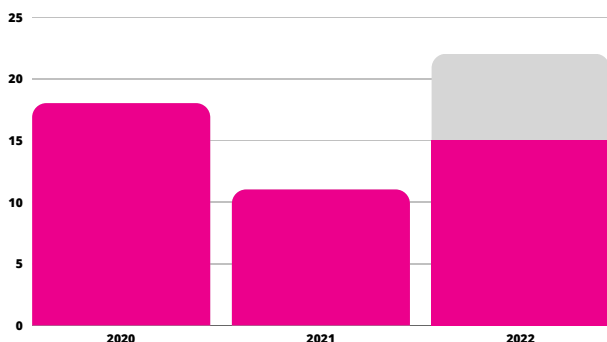
I södra regionen kommer antalet DCD-donatorerna fortsätta att öka till antal allteftersom DCD som donationsmetod implementerats på flertalet IVA i Södra regionen.

Joakim Ahvenainen
Regionalt Donationsansvarig läkare
Region Södra

Ulrika Peetz Hansson
Regionalt Donationsansvarig sjuksköterska
Region Södra

Sjukvårdsregion Sydöstra

2022 har präglats av ett målmedvetet donationsfrämjande arbete på regionens alla nio Intensivvårdsavdelningar. Samtliga intensivvårdsavdelningar har nu tillsatt DAL och DAS med avsatt tid för arbetet och med en skriftlig uppdragsbeskrivning påskriven av verksamhetschefen och regional DAL. DCD-donation implementerades under hösten 2021 i Östergötland, under hösten 2022 i Region Jönköping och nu planeras DCD-implementeringen under vecka 17 2023 i Region Kalmar. Därefter har alla intensivvårdsavdelningar i regionen genomgått utbildning i DCD-donation.

"Införande av DCD-donation har satt fokus på donation och kunskapen."

Regionen hade förra året femton DBD-donatorer och sju DCD-donatorer vilket var det högsta antalet donatorer någonsin i den sydöstra regionen. Införande av DCD-donation och de omfattande utbildningsinsatser som gjorts i samband med det har satt fokus på donation och kunskapen hos medarbetarna och chefer har ökat. Regionens DOSSAR (Donationsspecialiserade sjuksköterskor) med beredskap dygnet runt i Region Östergötland är ett viktigt stöd i donationsprocessen och ökar kvaliteten i arbetet. Utmaningar för donationsarbetet är att antalet IVA-platser är begränsade och att prioritera organdonation ibland kräver extrainsatser som ökad bemanning. Inom regionen finns ett DCD-team som kommer in då en DCD-donation är aktuellt för att ge stöd och underlätta arbetet.

Universitetssjukhuset i Linköping har påbörjat ett samarbete mellan neurolog, neurokirurg, akutmakare och IVA-läkare för att skapa en rutin för omhändertagande av

medvetenlösa patienter med primär hjärnskada på akuten. Detta arbete kommer fortsätta under kommande år och är i första hand ett sätt att skapa rådum och prognosbedömning för patientens egen skull, och om prognosen sedan trots intensivvård bedöms utsiktslös kan frågan om organdonation lyftas efter brytpunkten.

"Pediatrik donation står också i fokus kommande år."

Regionen planerar också att utöka DOSS-stödet till sjukhusen utanför Region Östergötland, med i första hand en telefonlinje. Läkarestöd kan om möjligt också knytas hit. Pediatrik donation står också i fokus kommande år och här behöver medarbetarna få stöd och utbildning enligt den modell som Socialstyrelsen tillsammans med professionen utarbetar. Vidare kommer regionen fortsätta med regionala utbildningsinsatser i grundläggande donation för medarbetare på IVA och i angränsande områden. Likt tidigare år kommer regionen fortsätta med utbildning i donation av blivande läkare och sjuksköterskor.

"Ett RDc i varje sjukvårdsregion bör vara målet."

Bildande av ett regionalt donationscentrum Sydost (RDc Sydost) skulle ha stor betydelse för regionens donationsfrämjande arbete. Det skulle tydliggöra de regionala insatserna för att öka antalet donatorer och kvaliteten i donationsprocessen. Ett RDc för region sydost skulle bli som ett övergripande centrum för kompetens och utbildning, uppföljning och stöd liksom forskning och utveckling. För donationsverksamheten i Sverige bör ett RDc i varje sjukvårdsregion vara målet.

Eva Ahlgren Andersson
Regionalt Donationsansvarig läkare
Region Sydöstra

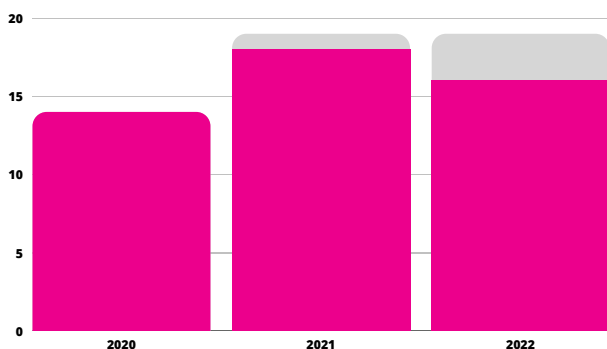
Annika Kellmann
Regionalt Donationsansvarig sjuksköterska
Region Sydöstra

Sjukvårdsregion Norra

"Våra donationssiffror är i nivå med tidigare år."

Under 2022 hade norra regionen totalt 19 organdonatorer varav 3 av dessa var DCD-donatorer. Sedan införande av DCD som donationsmetod 2021 har norra regionen totalt haft fem DCD-donatorer. Regionen har inte sett något förskjutning från DBD-donation till DCD-donation.

"En av regionens utmaningar är resursbristen."

Inom norra regionen är fortfarande resursbristen på IVA en utmaning. Det är tyvärr också dålig kontinuitet i bemanningen på de mindre sjukhusen, donationsansvariga byts ut eller slutar, vilket gör det långsiktiga arbetet inom organdonation svårare. Det finns också svårighet i att avsätta tid för utbildning av alla personalkategorier på IVA och sjukhusen i stort, vilket skulle behövas.

Regionens donationsfrämjande arbete skulle vara hjälpt av att få ökande resurser, mer tid och mer luft i systemet för till exempel utbildning av personal, vilket det idag finns begränsade möjligheter för.

Norra regionen kommer fortsätta med DCD-implementeringen och hoppas att alla sjukhus inom regionen kommer att ha genomgått utbildning under 2023.

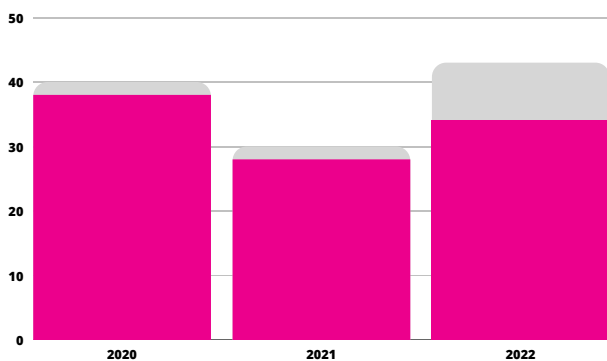
Utöver det kommer regionen fokusera på att utvidga vävnadsdonation med fler tillvaratagandeenheter och vävnadstyper. Norra regionen kommer också att starta upp en Nationell donationsutbildning - steg två, vilket kommande år kommer att ta mycket tid i anspråk.

Magnus Almeling
Regionalt Donationsansvarig läkare
Region Norra

Anneli Holst
Regionalt Donationsansvarig sjuksköterska
Region Norra

Sjukvårdsregion Mellansverige

Region Mellansverige beskriver 2022 som ett bra år vad gäller antalet organdonationer. Regionen hade 43 donatorer varav 9 var DCD-donatorer. Antalet DCD-donatorer fortsätter att öka, vilket gör att det totala antalet donatorer i regionen ser ut att gå mot en positiv trend.

Regionen började utbilda sjukhusen i DCD-donation under 2021 och kommer fortsätta med implementeringen under kommande år. I dagsläget har omkring hälften av alla sjukhus i regionen genomgått DCD-utbildning.

"Organisationen för organdonation och vävnad behöver utvecklas."

Region Mellansverige har många självständiga regioner inom sin region, vilka fattar självständiga beslut. Här behöver organisationen av donationsarbetet för både organ och vävnader utvecklas och samordnas. Detta arbete kommer regionen fortsätta utveckla under 2023. Region Gävleborg kommer att kunna samarbeta med hornhinnebanken i Örebro och hudbanken Uppsala inleder samarbete med Rättsmedicinalverket i Uppsala.

Regionen har också initierat ett utökat samarbete mellan IVA och neurologer samt internmedicinare och vården av strokepatienter. Ett samarbete med RAG (Regional Arbetsgrupp) Stroke har inletts vilket kommer fortsätta utvecklas under 2023.

"Vi behöver mer samarbete inom kunskapsstyrningen."

De kommande åren kommer regionen fokusera på att utveckla organisationen inom organ- och vävnadsdonation samt att utöka och fördjupa samarbete inom kunskapsstyrningen främst med RAG Stroke men också med verksamhetschefgruppen för anestesi och intensivvård. För detta arbete behövs tid, resurser och att frågan om organdonations prioriteras i alla led.

Göran Mossberg
Regionalt Donationsansvarig läkare
Region Mellansverige

Caroline Olofsson
Regionalt Donationsansvarig sjuksköterska
Region Mellansverige

Pediatriisk organdonation

För några allvarligt sjuka barn varje år är organtransplantation enda möjligheten till överlevnad. I många fall kan barn enbart ta emot organ donerade från ett annat barn. Idag råder brist på donerade organ från barn, vilket leder till att allvarligt sjuka barn får en minskad chans till transplantation och därmed överlevnad.

"Stockholm brukar vara den enhet som har flest barn som donerar organ."

De senaste tio åren har Sverige som mest haft 17 organdonatorer under 18 år. Vanligtvis är det färre än åtta barn under 18 år som donerar organ. Det innebär att organdonation från barn är sällsynt, vilket gör att det är viktigt med utbildad personal inom organdonation som har både avsatt tid och skriftlig uppdrag. Det är helt avgörande att sjukvården har kompetens, kunskap och stöd för att i alla möjliga fall kunna uppmärksamma en pediatriisk organdonator. Detta sker inte alltid vilket innebär att det finns fall där potentiella donatorer inte uppmärksammas. Stockholm är den region som brukar ha flest barn som donerar organ.

Det finns utmaningar gällande bristen på platser på landets BIVOR. Det får inte vara platsbristen på våra sjukhus som påverkar om en organdonation blir av eller ej säger Marianne Berg, DAL vid BIVA på Nya Karolinska Solna.

"Det behövs stöd, utbildning och tid för organdonation hos alla barnintensivvårdsavdelningar i landet."

Just nu pågår projektet "Främjande av pediatriisk organdonation", ett arbete mellan professionen och Socialstyrelsen.

Projektet har som syfte och mål att ta fram ett kunskapsstöd med nationella rekommendationer för pediatriisk donation. Fredrik Hugosson som är nationellt donationsansvarig läkare för barn och organdonation, verksam vid Drottning Silvias barnsjukhus Sahlgrenska berättar att de under de kommande två åren kommer försöka att implementera vissa av kunskapsstöden som tagits fram tillsammans med Socialstyrelsen. Fokus är främst en digital utbildning som riktar sig till BIVA i Sverige, men också till andra enheter som vårdar barn ofta. Vidare kommer de fortsätta ta fram och implementera olika former av stöd i den pediatriiska donationsprocessen.

"Det finns förhoppningar om att DCD kommer innebära att fler barn kan donera organ."

Just nu pågår implementering av DCD som donationsmetod på barnintensivvårdsavdelningar i landet, vilket Fredrik Hugosson tror kan innebära att ytterligare två till fyra barn kan ges möjligheten att donera organ. Landets vuxen-IVA ska kunna genomföra en DCD-donation på de större barnen.

En utmaning är att det är få föräldrar som säger ja när frågan om organdonation tas upp. Personalen på BIVA har en mycket viktig roll i dessa situationer, att vara lyhörda, ge stöd samtidigt som de i sin roll ska ge föräldrar och närstående information för att kunna ta ställning till donation. Här behövs stöd, utbildning och tid för personalen för att kunna göra ett så bra arbete som möjligt. Information och kunskap om organdonation behöver fortsätta spridas till allmänheten så att fler förstår vad det är och varför det är viktigt.

Texten är skriven med underlag från:

Fredrik Hugosson
Nationellt Donationsansvarig läkare Barn
Drottning Silvias barnsjukhus Sahlgrenska

Marianne Berg
Donationsansvarig läkare BIVA, Nya Karolinska Solna

Uppdatering från Nationellt Donationscentrum

Information om Nationellt Donationscentrum

Nationellt donationscentrum (NDC) vid Socialstyrelsen ansvarar för nationell samordning och uppföljning samt kunskapsstödjande insatser inom donation- och transplantation till hälso- och sjukvården. NDC har även ansvar för det sammanhållande arbetet på Socialstyrelsen gällande blod, celler, vävnad och organ, i rollen som behörig myndighet. Vidare har NDC en aktiv roll i EU-arbete och internationellt samarbete inom organ och vävnadsområdet. NDC ansvarar också för donationsregistret och för att allmänheten får kontinuerlig information i donationsfrågor. Förutom möjligheten att anmäla sin vilja i donationsregistret så finns nu även möjlighet att anmäla sig via 1177.se/ovrigatjanster, eftersom NDC utvecklat ett samarbete med denna aktör. NDC har en fortsatt kontinuerlig dialog med Socialdepartementet angående behovet av nationella uppdrag inom donations- och transplantationsområdet som kan främja en god och jämlik vård över landet och bidra till ett positivt donationsutfall. I skrivande stund har NDC två pågående regeringsuppdrag inom blod i syfte att öka blodgivning och blodlager nationellt.

Nationell uppföljning

Under 2023 fortsätter Socialstyrelsen att utveckla samverkan med vårdgivare och profession inom hälso- och sjukvården samt med professions- och patientföreningar. Genom kontinuerliga dialoger med dessa aktörer kan NDC både förmedla kunskap och lyssna in behov av stöd i olika sakfrågor. NDC fortsätter med nationell uppföljning av donationsprocessen genom årliga lägesrapporter, en för organ och en för vävnader. 2022 års data kommer att publiceras i lägesrapporterna i juni 2023. Den nationella uppföljningen syftar till en god och jämlik vård oavsett var man bor i landet. Målsättningen är att möjliga donatorer ska uppmärksammas och att orsakerna till utebliven donation identifieras på regional och lokal nivå. De lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 2022 innebär bland annat att medicinska insatser före döden, så kallad

organbevarande behandling, regleras i lag. I samband med detta publicerade Socialstyrelsen "Vägledning för hälso- och sjukvården om donation – Om att tillmötesgå den enskildes vilja och om förutsättningarna för organbevarande behandling". Under 2023 kommer Socialstyrelsen undersöka verksamheternas behov av ytterligare kunskapsstödjande insatser.

DCD-donation

Andelen organdonationer som sker genom DCD-processen har ökat snabbt i Sverige. NDC följer noggrant den fortsatta utvecklingen både nationellt och regionalt, men kvalitetsdata för DCD-processen saknas i nuläget på nationell nivå. NDC har genom en enkät i januari 2023 inhämtat information om verksamheternas arbete med att införa DCD-processen. Utifrån behov kommer NDC att fortsätta stödja regionerna i DCD arbetet.

Pediatrisk organdonation

Behovet av organ till barn som väntar på transplantation är stort. NDC fortsätter under 2023 arbetet för att främja pediatrisk organdonation genom att stödja verksamheterna i implementeringen av de nationella rekommendationerna som publicerades förra året. Ett exempel är att ett antal korta filmer kommer tas fram under 2023 som ett stöd för personal som arbetar med svårt sjuka barn.

Levande njurdonation

Eftersom behovet av njurar för transplantation är stort, fortsätter NDC arbetet för att främja njurdonation från levande givare. NDC publicerade i mars 2023 ett nytt nationellt informationsmaterial. Avsikten är att alla ska kunna få en enkel, tydlig och likvärdig grundläggande information. Materialet ska också kunna användas av vårdpersonal som stöd i samtal i samband med en njurdonationsprocess.

Två donationsmetoder i Sverige

Rekordmånga organdonatorer 2022

2022 hade Sverige rekordmånga organdonatorer, 206 stycket. 47 stycken av dessa kunde tack vare donation efter cirkulationsstillestånd (DCD) som donationsmetod donera sina organ. Införandet av DCD som donationsmetod har varit viktigt för att vi i Sverige ska bli bättre på att respektera ett ja till organdonation och det ger sjukvården möjlighet att ge fler människors möjlighet att donera organ. På sikt är prognosen att Sverige kommer kunna öka antalet organdonatorer med upp till 40 %.

Två donationsmetoder

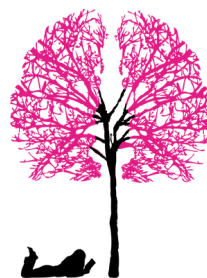
Den vanligaste donationsmetoden i Sverige är att man avlider till följd av total hjärninfarkt (DBD), men sedan några år tillbaka finns även DCD implementerad som donationsmetod på de flesta intensivvårdsavdelningar i Sverige. Vid bägge donationsmetoderna handlar det om patienter som vårdas med respirator på en intensivvårdsavdelning. Vid DBD-donation kan döden konstateras med direkta kriterier och vid DCD-donation konstateras döden med indirekta kriterier. Det som utöver konstaterandet av döden skiljer dessa donationsmetoder åt är att organen vid DCD-donation inte är syresatta, vilket gör att donationsoperationen måste ske i nära anslutning till att döden konstaterats. Ju längre tid organen saknar syresättning, desto större är risken att det donerade organ tar skada och inte uppnår acceptabel funktion för transplantation. Vid DBD-donation syresätts organen med hjälp av respiratorbehandling och därför behöver inte donationsoperationen ske lika tätt inpå dödsfallet, dock ska det ske inom 24 timmar från att döden konstaterats.

En majoritet av sjukhusen har implementerat DCD som donationsmetod

Implementeringen av DCD som donationsmetod påbörjades redan 2020. Idag har de flesta avdelningar redan implementerat DCD, eller planerar att implementera inom den närmaste tiden.

DCD-donation ger fler möjlighet att donera, men förre organ kan tillvaratas vid DCD.

Trots rekordmånga organdonatorer förra året, var det inte rekordmånga organ som kunde doneras. En viktig och betydande skillnad mellan DBD och DCD som donationsmetod är antalet organ som går att transplantera. Vid en DBD-donation är det möjligt att donera hjärta, lungor, lever, njurar, bukspottkörtel och tarm. Vid en DCD-donation kan man idag primärt donera lungor och njurar och i vissa fall även levern. På sikt kan det också bli möjligt att donera hjärta och bukspottkörtel. Vid bägge donationsmetoderna kan man donera vävnad, så som hornhinnor, hjärtaflappar och hud. Då färre organ kan doneras vid DCD-donation leder det också till att färre personer kan transplanteras vid DCD-donationer.

DBD måste fortsatt vara den primära donationsmetoden

I framtiden är det fullt möjligt att man vid DCD-donation kan donera lika många organ som vid DBD-donation, men vi är ännu inte där. Det är viktigt att fler människor som vill donera organ ges möjlighet att göra det, men målet måste fortsatt vara att fler människor tack vare organdonation ska få möjlighet att transplanteras. Det är fortsatt av stor vikt att den primära donationsmetoden i Sverige fortsätter att vara DBD-donation, och att DCD blir aktuellt i de fall där total hjärninfarkt inte utvecklas.

Förutsättningar för DAL och DAS

I Sverige ska varje intensivvårdsavdelning enligt lag ha en DAL och en DAS med rätt förutsättningar. Detta följs upp av SIR (Svenskt Intensivvårdsregister) årligen. Ett sätt att se om dessa förutsättningar är uppfyllda är att mäta om det finns:

- **Tillsatt Donationsansvarig Läkare (DAL) och Donationsansvarig Sjuksköterska (DAS) vid varje intensivvårdsavdelning.**
- **Avsatt tid för DAL och DAS.**
- **Skriftligt uppdrag och arbetsbeskrivning.**

Trots att detta regleras i både lag och föreskrifter efterföljs det inte av alla sjukhus med intensivvårdsavdelning. Det finns fortfarande idag sjukhus som helt saknar donationsansvarig personal eller så saknar personalen tid och/eller skriftligt uppdrag. De viktigaste förutsättningarna för den donationsansvariga personalen, verksam inom intensivvården är:

- **Tydlig lagstiftning och regelverk**
- **Avsatt tid och resurser**
- **Regional och nationell samordning**

En organdonator kan rädda upp till åtta liv. Med världens högsta donationsvilja måste Sverige bli bättre på att uppfylla människors vilja till att donera. Att inte uppmärksamma och respektera individens vilja till donation är något vi måste undvika, både för donatorn och mottagarnas skull.

Organdonation måste bli en naturlig del av vården i livets slutskede, i alla led. Genom att se över de organisatoriska förutsättningarna i regionerna, ställa krav på verksamhetscheferna, samt att se till att samtliga avdelningar har rätt verktyg i form av avsatt tid, skriftligt uppdrag och resurser till DAL och DAS kommer det donationsfrämjande arbetet att gynnas, fler som vill donera organ kommer få chansen att göra det och fler svårt sjuka får möjlighet att bli transplanterade.

Organdonation är en sällanhändelse.

Ungefär 90 000 människor dör varje år i Sverige. För att kunna bli organdonator måste du utöver att vara medicinskt lämplig avlida på en av Sveriges 84 intensivvårdsavdelningar och vårdas med respirator.

Vid omkring 4,5 promille av intensivvårdens alla vårdtillfällen genomförs det en organdonation, och på vissa sjukhus kan det gå flera år mellan en fullgången donationsprocess. Den donationsansvariga personalen är avgörande för kompetensen om organdonation inom verksamheten och på sjukhuset i stort. För att inneha en roll som donationsansvarig läkare (DAL) eller sjuksköterska (DAS) behöver man bland annat ha specialistkompetens inom anesthesi- och/eller intensivvård, fördjupad kompetens inom omvårdnad och samtalsmetodik samt en gedigen kunskap om diagnostik av människans död. Som DAL, DAS eller donationsansvarig undersköterska (DUS) är det av vikt att du är kliniskt verksam och får möjlighet att utbilda och kompetensutveckla dig inom donationsområdet. För att kunna göra detta behövs ett tydlig uppdrag och framför allt avsatt tid.

Verksamhetschefen har ansvar

DAL, DAS och DUS är också den personal som står för att utveckla och förbättra donationsverksamheten samt sprida vidare kompetens och kunskap om organdonation till sina kollegor. Det är verksamhetscheferna som har det yttersta ansvaret för att varje intensivvårdsavdelning i Sverige har tillgång till intensivvårdspersonal med kompetens och praktisk möjlighet att identifiera en möjlig donator och genomföra en donationsprocess från början till slut. Adekvat kunskap och rätt utbildning för uppgiften är avgörande för att donationsarbetet sker effektivt och på rätt sätt. Bestämmelser som rör detta finns i lagen (1995:831) om transplantation m.m. och i föreskrifterna SOSFS 2009:30 och SOSFS 2012:14.

Statistik

Omkring 80% av den svenska befolkningen är positivt inställda till att donera sina organ efter sin död, enligt den statliga tillsäggsutredningen som presenterades den 3 juni 2019, vilket gör Sverige till ett av de länder i världen med högst donationsviljan hos befolkningen. Trots detta har Sverige låga siffror om du jämför med andra Europeiska länder när det gäller antalet organdonatorer.

80%

206 donatorer

Antalet organdonationer som idag genomförs i Sverige är inte tillräcklig i förhållande till det stora behov av organ som finns i Sverige. De senaste femton åren har antalet organdonatorer i Sverige legat stabilt på omkring 150 till strax över 200 per år och antalet organdonatorer fortsätter att öka något för varje år. Som mest har Sverige haft 206 organdonatorer (2022).

I snitt dör en person i veckan från väntelistan, till följd av att organbristen är så stor i Sverige. Förra året (2022) var det 100 personer som avled eller permanent togs från väntelistan, Vanligaste anledningen till att man permanent tas bort från väntelistan är att man blivit för sjuk för att klara av en transplantation.

1 person

Omkring 800

Tack vare organdonation genomförs det varje år omkring 800 organtransplantationer och 1 000 vävnadstransplantationer i Sverige. En person som står på väntelistan för nytt organ kan behöva ett eller flera nya organ för att överleva. Det står konstant omkring 800 personer på väntelistan.

Genom att breddinföra DCD i Sverige kommer vi kunna ge mellan 20 - 40 % fler möjlighet att donera organ efter sin död. Detta innebär många fler transplantationer varje år där fler får chansen att fortsätta leva.

20 - 40 %

Säg ja till organdonation - Det räddar liv.

قل نعم للتبرع بالأعضاء - إنه ينقذ الأرواح.

**Xubna deeqida haa dheh: Naf bey
badbaadisa.**

Say yes to organ donation - It saves lives.

www.merorgandonation.se